Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXVI. Cena lista je $6.00

Entered as second-class matter January 16, 1928, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., torek, 28. novembra (Nov. 28), 1933.

Subscription $6.00 Yearly

ŠTEV.—NUMBER 233

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Komentarji

Rudarji so odglasovali! — Židovska kri na Nemškem

Zadnjo sredo in četrtek so rudarji, uposleni v takozvanih "kaptivnih" premogovnikih — ti rovi so last jeklarskih korporacij in premog se tamkaj kopље ne za trg, temveč za rabo v jeklarski industriji — v jugozapadni Pennsylvaniji volili svoje zastopnike za kolektivno pogajanje s svojimi delodajalci. Volitve, ki so prve te vrste v Ameriki, so se vršile na podlagi sporazuma med federalno vlado in voditelji rudarske unije UMW, torej so bile oficielne; bile so tudi pod nadzorstvom federalnega posredovalnega delavskega odbora, ki je jamčil rudarjem, da bodo lahko svobodno volili.

Po prvih poročilih, ki smo jih dobili, je bila lista kandidatov združene rudarske unije zmagovita v 21 rovih, v ostalih osmih rovih so pa bili izvoljeni kandidatje kompanjiske unije. Lista kompanijskih kandidatov je prejela okrog 10,000 glasov, kompanijska lista pa nekaj čez 3000.

Prezgodaj je še, da bi ta važen dogodek pretresli v vseh podrobnostih; to je nemogoče, dokler nimamo vseh vesti in pojasnil. Danes se ne bomo bavili z vprašanjem, iz kakšnih razlogov je čez 3000 rudarjev volilo kompanijske kandidate, oziroma koliko je ta vest resnična in kakšne bodo posledice tega glasovanja za dotične rudarje, ki so tako glasovali. Vse to si rezerviramo za kasneje.

Danes je važno tole: izmed 10,000 rudarjev v 29 premogovnikih, ki so volili, je 10,000 glasovalo za rudarsko unijo, da jih ta zastopa pri kolektivnem pogajanju po zakonu Nire, dočim je 3000 rudarjev volilo kompanijske kandidate. Ogromna večina se je izrekla za organizacijo — in s tem je vprašanje priznanja in predstavništva rešeno, kolikor se tiče rudarjev. Koliko je ta zadeva rešena za jeklarske magnate, je seveda drugo vprašanje.

Glasovanje je pokazalo, da večina rudarjev hoče imeti svojo organizacijo. Ako bi imeli vsi rudarji Amerike isto pripravnost glasovanja, bi pokazali isto v približno enakem razmerju. Kaj pa manjšina, ki noče svoje unije? Če je le mogoče, naj ima ta manjšina baš to — kar hoče imeti: hlapčevanje in izkoriščanje!

Delavska izobrazba v Ameriki se je komaj začela in dosegla je še komaj kožo ameriškega delavstva.

* * *

Iz Berlina poročajo, da je neki nemški zdravnik, velik fašist, ki se je smatral za stoprocentnega Arijca, izvedel, da je bila njegova stara mati — Judinja. To ga je tako potrlo, da se je ustrelil.

Prav je naredil! Nemški fašisti, ki so tako prismojeni, da mislijo, da ni vredno živeti, če niso to, kar hočejo biti, bi morali vsi storiti samomor. To bi morali narediti vsi oni, ki ne vedo, da oni niso odgovorni za greh svojih prednikov — da si nihče na svetu sam ne izbira svojih staršev! Ali more kdo povedati z gotovostjo, da take ali take krvi ni v njegovih žilah?

V nemškem Porenju imajo legendo, ki je značilna. Neki duhoven je dejal v cerkvi, da vsi tisti, ki imajo Jude za očete, naj zapuste cerkev. Veliko število jih je odšlo. Nato je duhoven povzval vse tiste, ki imajo Judinje za matere, naj odidejo. Odšlo jih je še več, končno pa se je tudi Krist snel s križa na oltarju in slovesno odkorakal iz cerkve . . .

SOCIALISTI SE NE BOJE SOVJETSKE PROPAGANDE

Krzycki hvali Roosevelta, ker je priznal sovjetsko vlado in kritizira taktiko komunistične internacionale

Chicago. — (FP) — Leo Krzycki, načelnik socialistične stranke, je te dni podal izjavo, v kateri hvali predsednika Roosevelta, ker je priznal Sovjetsko unijo, odpravo profitnega sistema v Rusiji in obsoja taktiko komunistične internacionale.

"Prihodnji korak, ki mora slediti priznanju sovjetske vlade, mora biti priznanje ruskega ideala po ameriškem ljudstvu — ustanovitev ekonomskega reda, ki odpravi profit," pravi Krzycki. "Dočim se temeljne industrije v Evropi in Združenih državah nahajajo v stagnaciji, Rusija stalno napreduje. Mi socialisti obžalujemo, ker je tretja (komunistična) internacionala pokvarila uspehe Rusije s svojim dogmatičnim in nerealnim insistiranjem, da so razmere v vseh državah prav take, kakršne so bile v Rusiji l. 1917 in da mora vse posnemati njene akcije.

"Pravo priznanje Sovjetske unije bo prišlo šele takrat, ko bodo farmarji in delavci po vsem svetu sledili zgledu ruskih delavcev in kmetov in se znebili bremena, ki ga predstavlja posedujoči razred."

Stavke v klavnicah se širijo

Delavci stopajo trumoma v unije v katerih vidijo protekcijo svojih interesov

Chicago. — (FP) — Stavke v klavnicah so te dni izbruhnile v Pittsburghu, St. Paulu, Los Angelesu in v nekaterih drugih mestih. V Omahi, Neb., in več drugih mestih, kjer je obstojala nevarnost stavke, so Armour, Swift, Cudahy in druge klavniške družbe pričele odpuščati delavce, ki so pozivali svoje tovariše na odpor proti izkoriščanju. Samo v Omahi so klavniške družbe vrgle nad 1500 delavcev na cesto v zadnjih tednih.

Stavke klavniških delavcev v Pittsburghu in St. Paulu vodi Packinghouse Workers Industrial Union, v Los Angelesu pa Amalgamated Meat Cutters & Butcher Workmen of America. Slednja organizacija je pridružena Ameriški delavski federaciji.

Nekatere neodvisne klavniške družbe v Pittsburghu so že pristale na zahteve stavkarjev in priznale unijo in znamenja kažejo, da bodo tudi večje korporacije kapitulirale. V stavki je še vedno okrog tisoč delavcev. Poskus klavniških magnatov, ki so najeli detektive od neke agencije z namenom, da zlomijo stavko, se je izjalovil na vsej črti.

Krog 1500 delavcev je zastavkalo v klavnicah Armour Co. v St. Paulu, ko je družba odklonila zahteve glede zvišanja mezde za deset centov na uro, skrajšanja delovnega tedna na 40 ur in odpravo priganjaštva. Slične zahteve so predložili delavci tudi United Packing Co., na katere je družba pristala in s tem preprečila stavko.

V vseh mestih, kjer imajo klavniške družbe svoja podjetja, je v teku intenzivna kampanja za organiziranje delavcev in je dosedaj dosegla že velike uspehe.

Čistilci oken vztrajajo v boju

New York. — Krog 600 čistilcev oken še vedno stavka v tem mestu, toda sedaj je posegel v konflikt zvezni delavski odbor in pričakuje se izravnava spora. Stavka traja že šest mesecev.

Uposlevanje padlo v oktobru

Število brezposelnih naraslo v tem mesecu na 10 milijonov, poroča Green

Washington, D. C. — William Green, predsednik Ameriške delavske federacije, poroča, da je bilo v zadnjem oktobru 10,076,000 brezposelnih delavcev v Združenih državah — 11,000 več ko v septembru.

Brezposelnost je porasla zaradi tega, ker je bilo meseca oktobra odslovljenih 75,000 delavcev na farmah, 45,000 v tovarnah za konzerviranje sadja in sočivja, 7000 na železnicah in 10,000 v hotelih in pralnicah. Na drugi strani je bilo uposlenih 120,000 v trgovinah na drobno in nekaj malega v industrijah.

V novembru je 13 mest prijavilo naraščanje uposlenosti, v enem mestu ni bilo spremembe in deset mest je prijavilo nazadovanje.

Green vidi svetlo stran v mezdnem položaju na splošno. V oktobru so bile mezde povprečno $1.20 višje ko v septembru in dolarska kupna sila delavcev je bila $6,000,000 višja ko v zadnjem marcu; kupna sila delavcev vsled zvišanja mezde se je torej povečala 23%.

Katoliški radio-pridigar napadel Smitha

Imenoval ga je Bruta in povedal, da je Smith bogat bankir, zato je proti Rooseveltu

Detroit, Mich. — Rev. Chas. E. Coughlin, znani katoliški župnik fare Male cvetke in socialni pridigar v radiu, je zadnjo nedeljo v svoji radio-pridigi srdito obdelal Alfreda E. Smitha, bivšega governerja v New Yorku in znanega prominentnega katoliškega lajika ter demokratskega voditelja, ki je v članku v "New Outlooku" napadel Rooseveltovo valutno politiko. Coughlin je vnet zagovornik Roosevelta.

Župnik je obžaloval, da mora ožigosati katoliškega gentlemana, "odličnega katolika visoke stopnje v javnem življenju, ki je svoje svetlo ime posodil bankirjem Wall streeta, toda ne smemo pozabiti — je nadaljeval župnik — da je Smith sam velik bankir, ki živi od bančnih dohodkov in vsled tega je naravno interesiran v tem, kakor vsak bankir, da ne trpe njegovi dohodki."

Coughlin je indirektno imenoval Smitha zahrbtneža in hinavca, ki je komaj pred nekaj dnevi posetil Roosevelta v Beli hiši in najbrž mu stisnil roko v znak prijateljstva, medtem ko je bil njegov napad na predsednika že spisan. Zgodovina se je ponovila! "Et tu, Brute!"

Dalje je povedal, kako je "veliki demokrat" Smith, ki danes zagovarja stališče reakcionarjev v Wall streetu, v družbi dveh katoliških škofov obiskal Morganov urad v New Yorku in aranžiral večje posojilo za financiranje nebotičnika State Empire Building.

Zdravnica in njen sin obtožena umora

Chicago. — Zagoneten umor 23-letne Rhete Wynekoop, katero so našli pred enim tednom ustreljeno v hrbet v privatni operacijski sobi njene tašče dr. Alice L. Wynekoopove, je bil pojasnjen zadnje dni, ko je policija obtožila taščo in njenega sina Earleja moža umorjene, da sta odgovorna za zločin. Oba sta deloma priznala. Motiv umora še ni znan.

Komentar o priznanju Rusije

Philadelphia. — "Če je verjeti konzervativnim virom, je NRA tako radikalna, da Rusija riskira mnogo, ker je priznala Združene države," pravi "Philadelphia Record."

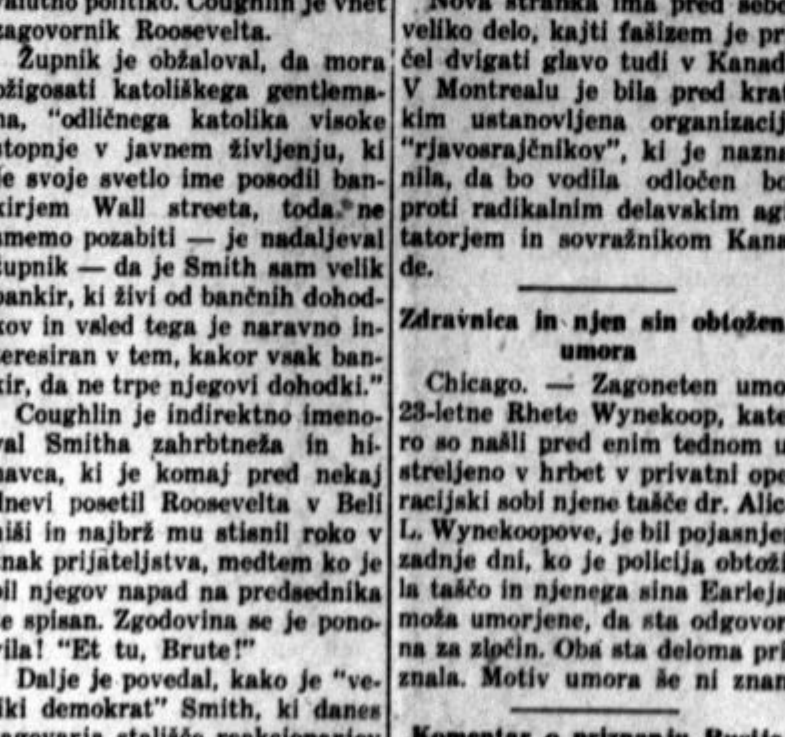

Litvinov (levo) v konferenci z državnim tajnikom Hullom.

NOVA KANADSKA STRANKA NAPREDUJE

Farmarji in delavci izvojevali veliko zmago pri volitvah v Britski Kolumbiji

Ottawa, Kanada. — (FP) — The Cooperative Commonwealth Federation, stranka delavcev in farmarjev, ki je bila ustanovljena pred enim letom, je odstranila konservativno stranko kot stranko opozicije pri volitvah v Britski Kolumbiji. Njeni kandidati so dobili 82,000 glasov, kandidati liberalne stranke pa 104,000 glasov. Konservativci, ki so nad pet let kontrolirali 90 odstotkov sedežev v provinčnem parlamentu, so bili potisnjeni na tretje mesto.

CCF, ki predstavlja enotno fronto delavcev in farmarjev v Kanadi, se je vrgla v kampanjo z veliko energijo, čeprav je bila v finančnem oziru zelo na slabih nogah. Njeni kandidatje so se morali boriti proti opoziciji kapitalističnega časopisja, katero je pisalo, da nova stranka namerava uvesti pouk ateizma in boljševizma v javne šole, ako pride na krmilo.

Stranka je aktivna tudi v drugih kanadskih provincah. V Torontu, ki je na glasu kot konservativno mesto, je prišlo na shod, na katerem je govoril J. S. Woodsworth, delavski vodja in član parlamenta, nad 20,000 ljudi.

Kanadska vlada je začela posnemati Roosevelta in je ustanovila nad sto delavskih šotorišč za neoženjene moške, ki morajo delati za 20 centov na dan. Vladni uradniki zanikajo govorice, da ta šotorišča pomenijo prisiljeno delo. Pravijo, da so možje v šotoriščih prostovoljci, dočim je znano, da jih je vlada pognala v šotorišča z grožnjo odvzetja podpore.

Nova stranka ima pred seboj veliko delo, kajti fašizem je pričel dvigati glavo tudi v Kanadi. V Montrealu je bila pred kratkim ustanovljena organizacija "rjavosrajčnikov", ki je naznanila, da bo vodila odločen boj proti radikalnim delavskim agitatorjem in sovražnikom Kanade.

Stavka klavniških delavcev v Chicagu

35,000 delavcev prizadetih. Unije zahtevajo 50% mezdnega poviška

Chicago. — V nedeljo zvečer je 5700 organiziranih delavcev v čikaških klavnicah odglasovalo za štrajk, ki se je začel v pondeljek zjutraj. Delavci, organizirani v treh unijah, dovažajo živino v klavnice in njihov štrajk je onemogočil delo ostalih delavcev, katerih je okrog 35,000 v klavnicah.

Stavkarji zahtevajo 40-urni delovni teden, 52 in pol centa mezdnega minimuma na uro in v splošnem povratek mezdne lestvice iz leta 1929, kar znači petdeset odstotkov poviška. Vse tri prizadete unije — prevaževalci živine, nameščenci v mrzlem skladišču mesa in klavci goveje živine ter drobnice — so včlanjene v Ameriški delavski federaciji.

Lokalni federalni delavski odbor v področju NRA je takoj začel s posredovanjem.

Velike demonstracije rudarjev, kmetov v Franciji

Rudarji zahtevajo dela in kruha, kmetje pa pomoči od vlade. Nova francoska vlada

Pariz, 27. nov. — Več ko 30,000 rudarjev je včeraj demonstriralo v severni Franciji zaradi brezposelnosti. Samo v Arrasu je bilo v pohodu 10,000 rudarjev, ki so zahtevali dela in kruha. Vse te demonstracije so bile mirne.

Istočasno je navalilo okrog 3000 kmetov na Amiens, da predlože prefekturi svoje zahteve za znižanje davkov in vladno pomoč, toda žandarji so jih ustavili in prišlo je do izgredov. Nekaj oseb je bilo ranjenih.

Francija je dobila včeraj novo vlado, ki pa je stara po sestavi in programu. Na čelu vlade je Camille Chautemps, minister notranjih zadev v treh prejšnjih vladah. Tudi ta vlada se opira na center in ima v svojem programu zravnovesenje proračuna — torej znižanje plač javnim uradnikom.

Nov rudarski konflikt se pojavlja v Illinoisu

Unija UMW grozi s pohodom v območje PMU

West Frankfort, Ill. — Voditelji rudarske unije United Mine Workers, ki so tu zborovali zadnjo nedeljo, so poslali governerju Hornerju ultimat, da okličejo "praznik rudarjev" in narede pohod v okraj Saline, kjer obratujejo štirje premogovniki v območju Progresivne rudarske unije, če bo governer še nadalje držal dva Peabodyjeva premogovnika zaprta. Takoj nato je prišla vest iz Springfielda, da je governer odpoklical vojaške čete iz okraja Saline.

Mesto Knoxville glasovalo za lastno elektrarno

Knoxville, Tenn. — Volilci tega mesta so z 5129 glasovi proti 2560 sklenili, da mesto izda za $3,225,000 bondov za zgraditev lastne elektrarne, ki bo dobivala tok iz federalnega elektrarskega projekta v Muscle Shoalsu

Adamič izzval oster ameriški protest proti Jugoslaviji

Mednarodni odbor za obrambo političnih jetnikov poslal protest jugoslovanskemu poslaniku v Washingtonu proti barbarskemu postopanju s političnimi jetniki pod diktaturo v Jugoslaviji. V ječah je 2100 nasprotnikov diktature in 120 oseb je bilo umorjenih

New York. — Mednarodni odbor za obrambo političnih jetnikov, ki ima svoj urad v New Yorku, 70 Fifth ave., je te dni naslovil na jugoslovanskega poslanika Pitamica v Washingtonu oster protest proti mučenju političnih jetnikov v Jugoslaviji. Protest bazira na poročilih in dokumentarnem materialu, ki ga je prinesel iz Jugoslavije Louis Adamič, ameriški pisatelj slovenske narodnosti, ki se je mudil eno leto v Jugoslaviji.

Omenjeni odbor sestoji iz prominentnih liberalnih pisateljev, mislecev, socialnih reformatorjev in progresivnih ter socialističnih voditeljev Združenih držav. Med temi so Norman Thomas, James Maurer, Upton Sinclair, Arthur Garfield Hays, Clarence Darrow, Sinclair Lewis itd.

Odbor urgira drja. Pitamica, poslanika Jugoslavije, naj sporoči svoji vladi "ogorčenje podpisanih proti sistemu politične persekucije, ki drži 2100 nasprotnikov diktature kralja Aleksandra v zaporih v strašnih razmerah." Podpisani protestniki obtožujejo jugoslovanski režim, da v zaporih vodilnih mest muči politične jetnike, ki pripadajo raznim narodnostim in verskim opredeljenjem — Hrvatje, Slovenci, muslimani, Macedonci etc. — in raznim političnim skupinam, katerih politično udejstvovanje je prepovedano.

Odbor dalje obtožuje režim, da je odgovoren za umore 120 oseb, ki so bile direktno ubite v zaporih ali pa tako mučene, da so umrle za ranami. Omenjajo se nečloveške metode mučenja kakor zbadanje z iglo pod nohtovi, polaganje živega oglja pod pazduho, dolgo pretepanje po podplatih in zadiranje ostrih predmetov v telesa jetnikov. Razmere v zaporih so tako nečloveške, da morajo jetniki spati na golih tleh mrzlih in mokrih celic. Pravkar so prišle vesti o masni gladovni stavki 248 jetnikov v zaporu v Sremski Mitrovici. V protestu se navajajo tudi barbarska mučenja jetnikov na spolovilih.

Odbor našteva razne primere mučenja in imena mučenih ter konfiniranih političnih jetnikov. Nekateri konfiniranci, ki so intelektualci, se nahajajo v malarijskih krajih Macedonije.

Končno pravi odbor, da med vsemi poročili o persekucijah v vseh deželah, kjer so diktature, kar jih je odbor prejel v zadnjih letih, je poročilo o mučenju človeških bitij v Jugoslaviji najstrašnejše.

Protest je podpisalo 43 znanih in prominentnih ameriških pisateljev, publicistov, kritikov, sociologov, ekonomov, zgodovinarjev in nekaj profesorjev z univerze Columbije v New Yorku.

Ameriški poslanik odide v Rusijo ta teden

Washington, D. C. — William C. Bullitt, prvi ameriški poslanik v Sovjetski uniji, odpotuje v Moskvo v sredo. Nalogo ima, da tam preišče in ugotovi vse potrebno glede poslaniških in konzularnih prostorov, nakar se vrne v Washington in poroča. Med tem se bodo nadaljevala pogajanja med ameriškimi in ruskimi eksperti zaradi uravnanja dolgov in aranžiranja trgovinske pogodbe.

Amerika ponovno zahteva Insulla

Washington, D. C. — Ameriška vlada je 24. t. m. ponovno zahtevala od Grčije, naj poišče legalno pot in izroči ameriškim oblastem Samuela Insulla, ubežnega čikaškega magnata.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naročnina: za Združene države (izven Chicage) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi se ne vračajo.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts will not be returned.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS.

138

Domač drobiž

Nov grob v starem kraju

Eveleth, Minn. — Jakob Semič je prejel vest, da je v Iški vasi pri Igu umrl njegov oče Janez Semič, star 85 let. V starem kraju zapušča že priletno ženo in dve hčeri, v Ameriki pa dva sinova, Jakoba v Evelethu in Johna, o katerem se pa ne ve, kje je. Ako kateri čitatelj ve za Johna Semiča, naj ga opozori na to vest.

Operacija

McKees Rocks, Pa. — Uršula Stajdohar se nahaja v bolnišnici, kjer je prestala težko operacijo. Članice ženskega kluba ji želijo hitrega okrevanja.

Članica umrla

La Salle, Ill. — Tu je umrla Mary Čertalič, članica društva Triglav št. 2 SNPJ. Njen pogreb je imel veliko udeležbo, kar je dokaz, da je bila priljubljena v naselbini.

Še nekaj novih grobov

Lorain, O. — Umrl je Anton Pirc, doma iz Iške Loke pri Ljubljani. V Ameriki je bil 20 let in zapušča ženo ter dva otroka.

Cleveland. — Umrla je Karolina Požar, roj. Stanič, stara 43 let in doma iz Spodnjega Vremena na Notranjskem. V Ameriki je bila 20 let in zapušča moža in tri otroke.

Bellaire, O. — Tu je umrl Rudolf Tomažič, star 56 let in doma iz Maribora, ki je tu dolgo let vodil trgovino z mešanim blagom.

Smrt v stari domovini

Cleveland. — Jos. Centa je prejel vest, da je v Mali Slivnici pri Velikih Laščah umrl njegov oče Franc Centa v starosti 85 let. V Ameriki zapušča štiri hčere in sina.

Umorjen Hrvat

Cleveland. — V hrvatski hiši 1026 E. 69th st., je bil pred nekaj dnevi zaklan Štefan Jukič zaradi neke ženske Virginije Webb, okoli katere so se sprli. Dva Hrvata — Jock Byuck in Nick Zuro — sta bila aretirana in Byuck je priznal umor.

Unijsko glasilo žigosa kapitalistično časopisje

St. Louis, Mo. — "Eden najzoprnejših pojavov netolerantnosti v zvezi s programom Nire je zahteva po 'svobodi tiska', katero naglašajo reprezentanti tistega tiska, ki je vedno služilo propagandi finančnih raketirjev in industrijcev," piše The Railroad Telegrapher, glasilo bratovščine železniških telegrafistov, mednarodne unije, ki je pridružena Ameriški delavski federaciji. Glasilo kritizira kapitalistično časopisje, ki vedno bega svoje čitatelje z napačnimi informacijami in potvarjenimi vestmi.

"R. R. McCormick, izdajatelj čikaške Tribune, je eden najglasnejših zagovornikov svobode tiska, toda on je imel v službi gangeže kot poročevalce", dostavlja glasilo telegrafistov. "On podpira tudi sodnika Wilkersona, ki je l. 1922 izdal injunkcijo proti železniškim stavkarjem in jim tako odrekel pravico do svobodnega tiska in zborovanja."

Svilni delavci še vedno v stavki

Paterson, N. J. — Krog 10,000 svilnih delavcev še vedno stavka v tem mestu in okolici. Pred nekaj dnevi, ko je vladni spravni odbor podal njim naklonjen odlok, so sklenili vrniti se na delo, toda potem, ko so videli, da tovarnarji ne bodo upoštevali odloka, so se premislili in pojačili stavkovne straže.

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke iz raznih krajev

V delu je spas!

Pittsburgh, Pa. — Delavske razmere so slabe. Delavstvo je le delno zaposleno. Dosti jih je brez dela že več let, posebno starih delavcev, katere je izkoriščajoči sistem izžel in nimajo izgleda, da dobe delo. Poklicni delavci v gradbeni industriji so proporčno bolj prizadeti kot drugi.

Na račun new deala trgovci pridno navijajo cene vsakdanjim potrebščinam. Delavec, čeprav dela, ni nič na boljem, a tisti, ki ne delajo, so danes večji siromaki kot so bili v Hoovrovih "dobrih časih".

Volitve so za nami; narod je šel s slona na osla. Kaj nam bo osel prinesel, je težko v naprej povedati. Mašina republikanskih veljakov je polomljena. To je dobro znamenje, da narod je začel nekoliko misliti.

V Pittsburghu je do 5,000 Slovencev — kulturno mrtvih. Nobenih koncertov, iger itd. Pevsko društvo "Prešeren" se mora boriti za svoj obstanek. Ako priredi igro ali koncert, nima gmotnega ne moralnega dobička. Razume se, da banketi in razne partije so bolj obiskane — ker živino le za želodec.

Čitalnica ima le par čitateljev, čeprav ima precej raznovrstnih knjig. To pomeni, da že vse znano, ali pa, da smo mrtvi za vsak napredek.

Dvorana Slovenski dom se mora boriti za svoj obstanek s finančnega stališča. Ako bo šlo tako naprej, je nevarnost, da jo izgubimo v bližnji bodočnosti. To bo velik udarec za celo slovensko naselbino.

Ne v mrtvilu, ampak v delu je naš spas.—**John Ban, 118.**

Volitve in volilci

San Francisco, Calif. — Že dolgo ni bilo nobenega glasu iz naše naselbine, materiala pa je obilo, da se ga objavi.

Najprej naj pride na dan kampanja in volitve za mestne očete. Da ni socialist zmagal, je krivo to, ker siromak nima denarja in je po večini, kot se je sam izrazil, tudi brez dela, a vseeno se je našlo 5,000 glasov zanj.

Ako se premisli, kako se je inteligenca izrekla za mestno upravo, to je za svojo elektrarno, potem ni čuda, da ni naš kandidat Feely dobil več glasov.

Vzemimo socialistične ideje nekoliko v pretres. Vsa javna dela, oz. naprave morajo spadati ljudstvu, kot n. pr. elektrika, voda, plin itd. V San Franciscu je tudi pocestna železnica v ljudski upravi; voznina stane samo 5c, ne 7c in 10c kot drugod. Naša inteligenca se je izkazala na strani privatne družbe P.G. & E. in povrhu tega še trgovske zbornice (chamber of commerce), ki je agencija za stavkolomstvo — 100%. Ako kdo dvomi, naj se obrne na osebe, ki so bolj študirane kot jaz. Ta organizacija ni še nikoli imela seje pri odprtih vratih in njeni člani so samo veletrgavci, torej pijavke za izstradano ljudstvo. Pa kljub temu jo ljudstvo posluša in glasuje kot mu ona narekuje. Zakaj? Zato, ker jim tako trobijo po radiju.

Rad bi vedel, koliko teh naših inteligentov ve, koliko čas stane na radiju. Primera: Ako kdo govori 5 ali več minut, stane $2 na minuto, ako bi pa samo rekel med programom "Ride on municipal railway, because it is a member of NRA", te besede bi stale $10. In ako bi komisija prevzela to stvar v roke, bi se našel zveličar, ki bi vam trobil, da je potrata ljudskega denarja, kar pa privatni kapital sme — saj ga vi plačate, ne da bi vedeli. Seveda je godrnjanje, kadar je treba plačati: "Že spet tisti prokleti "elektrik bill", od katerega privatni interesi porabijo 10 do 15% za zapiranje vaših oči — z vašim denarjem.

Naj še omenim, da se je hribovska inteligenca prej izkazala tudi v tem, da so glasovali za kandidata, katerega je priporočila trgovska zbornica, in to je bil Adolph Uhl, ki bo napravil iz vseh volilcev in iz sebe največjega osla. Sam se je izrekel, da ni niti centa izdal iz svojega žepa za kampanjo, dasiravno je trobil v radio noč in dan. Največje "založnice" v njegov sklad so bile chamber of commerce, P. G. & E. in Market St. Railway Co. Zakaj? Slepec lahko vidi skebstvo iste cene električki in mogoče zvišanje voznine na pocestni železnici s 5 na 7 centov.

Ako ste imeli čas in ste preštudirali volilno listo, preštudirajte še to, da si bi lahko mnogo prihranili samo v par letih na električki, ako bi bila 10% znižana. To pišem zato, ker ta stvar bo zopet pred nami, in ker S. F. inteligenca rajši plača 100% mesto 10%, kar bi bilo, ako bi volili **da** za točko 3. Priporočam, da volite "da" tudi če bi čez 2 leti stalo 10 milijonov, ker do tega bo prišlo prej ali slej.

Pred mesecem je imel Norman Thomas tukaj debato. Vstopnice so bile razprodane še predno je on prišel sem. Čez dva dni je imel predavanje v drugi dvorani; tudi ta dvorana je bila napolnjena. Seveda naša "hribovska inteligenca" je bila zastopana. Mi smo bili trije, dva s hriba in eden iz South San Francisca, Max Rolih.

Zakaj omenjam te stvari? Dne 4. nov. so se zbrali vsi "Jagarji" v San Franciscu v Seals stadij zvečer. Program: "Ali ste že kdaj šli lovit šnele (snipes)? To se lovi takole: Najprej si prižgeš svečo, potem vzameš vrečo in jo držiš odprto in čakaš, da ptič prileti v vrečo. Seveda, ako si dovolj potrpežljive narave, boš čakal, dokler te sveča speče v roko, ali pa do zore. To je vse v tem "jaganju."

Ali vseeno jih je bilo približno 30,000 in, ako bi vsi volili kot se spodobi, bi se marsikomu odprle oči. Da pa niso vsi volili kot se spodobi, je razumljivo, ker glavni voditelj te "jage" je bil tukajšnji nadškof Hanna.

Bližajo se volitve v naših društvih. Dolžnost članstva je, da pride na sejo in voli v odbor člane, katere misli, da so sposobni, ne glede na versko ali politično prepričanje. (Ako se ne oglasim pred prazniki, voščim vsem članom, članicam in čitateljem vesele praznike!)

Andrew Leksan, 304.

Slika demokratske mašine

Gowanda, N. Y. — Volitve, ki so se vršile 7. nov., so za nami. Delavstvo se je v večini izreklo za demokrate in ponekod za republikance. Pravi delavski kandidatje so tu pa tam prišli v urade; njihov namen je: delovati za naše pravice. Teh pa ne bomo dobili nikdar, če bodo naši zastopniki v manjšini.

V tukajšnjem okraju so zopet odnesli zmago republikanci. Pred volitvami so izdali pamflet, v katerem so svoje dem. bratce slikali takole: "Mi smo za pošteno glasovanje in štetje. Demokratje so tatovi glasov, kar kaže ta tabela."

V enem distriktu so volilni stroji kazali sledeče glasove:

Demokratje (na stroju) 398, naznanjenih 513; rep. (na stroju) 65, naznanjenih 6; soc. (na stroju) 17, naznanjenih 0; komun. (na stroju) 10, naznanjenih 0. Tako so opisali krajo glasov.

Nadalje: "Če zmagajo demokratje, zmagajo tammanisti, posebno v drž. zakonodajo. In če ne verjamete, prečitajte ta le številke, potem pa sodite:

"Šerif Farley v mestu N. Y. je bil po governerju odstavljen. Zakaj? Zato, ker je vložil v banko $321,000, plače je pa imel le $87,000. Izgovoriti se je hotel, da je "našel" mnogo denarja v neki plehnati škatli, pa ni šlo. Nekateri drugi dem. uslužbenci so tudi vlagali mnogo denarja v banke. Registrator iz okraja Kings z letno plačo od $9,000 do $12,000, je vložil $547,254! Podšerif iz okraja N. Y., s (šestletno) plačo $7,500, je vložil $662,311. Oseba v mestnem sodišču z letno plačo $3,720, je vložila v 7 letih $186,799.19. Prvi mestni klerk s plačo $8,500, vložil $299,499.25.

In mnogo drugih, zraven tudi neki policaj, ki je v 10 letih vložil $92,240. Uključen je tudi neki konjski zdravnik, ki si je z neko osebo, katere pa ni izdal, razdelil $2,000,000, zakar pa je bil samo malo časa v zaporu.

Dalje: Takoj po volitvah in polomu na borzi so si začeli zviševati že prejšnje mastne plače. Županu Walkerju s $25,000 na $40,000; komptrolerju s $25,000 na $35,000; Joseph V. McKeejn (ta je bil Cvetkovichev kandidat za župana pri zadnjih volitvah) s $15,000 na $25,000. Drugim s $15,000 na $20,000 itd.

Mesto je kupilo posestvo, ocenjeno $5,000, in plačalo $124,632! Drugo ocenjeno $20,000, plačalo $222,147 itd.

Mnogo *komišna*, kaj?

Dobri računski izvedenci rep. so tudi opisali izvanredna zasedanja, o katerih sem pisal pred nedavnim. Samo eno je stalo davkoplačevalce $114,000. Zatem so stočili solze na državni budget. Od zadnjega rep. governerja, l. 1922, se je budget zvišal s $133,159,710.24 na $326,000,000, in zraven je luknja za $114,000,000. Poleg tega se je drž. bondni dolg zvišal za $110,000,000.

Nazaj v mesto N. Y. so šli, in nam povedali da mesto dolguje bankirjem $2,500,000,000! In še mnogo drugih reči so opisali v tej rep. cunjici. Na koncu pa apel na volilce, naj glasujejo za rep. listo v celoti. Well, v našem okraju so uspeli s svojo taktiko. Vsi dobri amendmenti na glasovnici so tudi propadli, razen enega, v našem okraju. Tako so zopet z lahkoto potegnili volilce za nos in prišli precej bliže koritom, da bodo tudi oni deležni visokih plač in mnogo komišna. Volilci bodo pa še naprej plačevali tako visoke plače tem "ljudskim zastopnikom", kateri protektirajo bogatine, take bogatine, kateri so pokradli naš denar iz bank in take, ki nam za znojno in nezdravo delo plačujejo od $800 na $900 na leto!

Taka je slika demokratske mašine v N. Y. Njen slikar je njena sestra republikanska mašina. Ubogi trpin, kdaj, oh kdaj vendar se misliš otresti teh svojih izkoriščevalcev?! Pristopi kamor spadaš, to je v vrste delavstva, v njih stranko.

J. Matekovich.

—Federated Pictures.

Art Young, delavski karikaturist, ki je pravkar izdal zbirko 135 karikatur z naslovom "Art Young's Inferno." Prosveta je že objavila več njegovih karikatur.

Jeklarske družbe še vedno v boju proti uniji

Zmaga rudarjev pri volitvah v zapadni Pennsylvaniji ni rešila spornega vprašanja

Pittsburgh, Pa. — (FP) — Pri najvažnejših volitvah, ki so se doslej vršile pod nadzorstvom vladnega delavskega odbora, je rudarska unija UMWA zmagala v skoro vseh "kaptivnih" premogovnikih, katere lastuje jeklarski trust. Izjema je le okraj Fayette, kjer je bila unija Frickove kompanije zmagovita v nekaterih največjih premogovnikih.

Volitve, pri katerih naj bi se rudarji izrekli za svojo ali kompanijsko unijo, so bile razpisane po vročih stavkah, v katerih so rudarji zahtevali od jeklarskih družb priznanje unije in kolektivnega pogajanja. Vrnili so se na delo šele potem, ko jim je predsednik Roosevelt obljubil, da bo vlada rešila konflikt v njih zadovoljstvo.

Te volitve pa niso rešile spornega vprašanja, kajti Frickova kompanija je že naznanila, da ne bo priznala UMWA niti v premogovnikih, v katerih so se rudarji izrekli za njo. Na listi te organizacije so bila namreč le imena Johna L. Lewisa in drugih uradnikov in družba se bo pogajala s temi le kot s posamezniki, ne kot z reprezentanti rudarske unije. To vse kaže, da bodo sledili nadaljnji spori na premogovnem polju.

Predsednik UMWA Lewis, ki je odšel v Washington z namenom, da pridobi industrijskega administratorja Johnsona, da bi slednji imenoval tudi reprezentante delavstva v Nat'l. Bituminous Coal Industrial Board, še ni komentiral izida volitev v zapadni Pennsylvaniji, dočim je senator Wagner, načelnik vladnega delavskega odbora, izrazil svoje zadovoljstvo nad mirnim izidom volitev.

SREDNJI VEK V SEVILJI

Umor ženske, ki je "uročila" otroka

Pred porotniki v Sevilji se je vršil te dni proces, ki spominja na srednjeveške čarovniške procese.

Obtožena sta bila kmet Rodrigo Soredo in njegova žena, da sta umorila svojo sosedo, neko Siadabovo.

Pred nedavnim je Sorodevim obolela sedemletna hčerka najbrž za pljučnico. Siadabova je nato sosedam nasvetovala, naj pokličejo zdravnika na pomoč. Toda Soradova, ki nimata zaupanja v zdravnike, sta se obrnila rajši do neke vedeževalke iz sosedne vasi, ki je prišla in za drag denar ugotovila, da je otroka uročila neka coprnica. Treba jo je najti in prisiliti, da otroka odroči.

Soredova sta dolgo ugibala, kdo bi bila ta čarovnica in sta se končno zedinila, da ni to nobena druga nego Siadab. Zvabila sta jo pod neko pretvezo v svojo hišo, zapri sta za njo vrata in navalila nanjo, naj povrne otroku zdravje. Nesrečnica jima seveda ni mogla pomagati, a zaman so bila njena zatrjevanja, da nima o čarovništvu niti pojma.

Privezala sta jo k otrokovi postelji in tam sta jo tako dolgo časa obdelovala s palicami, da se je zgrudila mrtva. Morilca sta se morala sedaj zagovarjati pred sodniki. A vse prizadevanje teh, da bi jima odprli oči o strahotni zablodi njiju praznoverstva, da je bila Siadabova čarovnica in da je kot takšna zaslužila svojo usodo, ni pomagalo. Moža so končno obsodili na dosmrtno ječo, ženo pa na 20 let robije.

—Federated Pictures.

Natakarski robot! Stroj, ki melša "cocktail" za goste. Natakarji, ki jim bo robot odjedel zaslužek, bi radi vedeli, če pride robot, ki bo tudi sam popil pijačo . . .

Ali ste naročeni na dnevnik "Prosveto"? Podpirajte svoj list!

Borze in vojne kupčije

Sodružno zadružno glasilo "Die Konsumgenossenschaft", ki izhaja tedensko v Pragi, poroča: V zadnji številki lista "Wirtschaft" čitamo v poročilu o poteku zadnjega borznega tedna v Pragi tudi nasleden zanimiv stavek: *"Nadalje vplivajo na borzo zunanje politični dogodki, o katerih se nepristransko razpravlja in v katerih postajajo pojmi vojna, obramba, odpor in oboroževanje že vsakdanji kruh.* In ravno ta motiv borznega gibanja dobi v zadnjem času zaradi stalnih finančnih tranksakcij v Skodovi cernu Živnostenske banke vedno novih in novih vzpodbud in utrditev." V zvezi s tem razvija nato zgoraj navedeni način in sestavo teh finančnih transakcij in prihaja do zaključka, da se ustvarja v političnem okvirju Male entente neki stroj, ki "precej sliči mogočni koncentraciji kemične veleindustrije." Dalje čitamo: "Ni še dolgo tega, smo opozorili na združitev Skodove zvezo med družbama Aussig Verein in Tschechoslowacki Verein in Tschechoslowakischen Explosivstoff A. G. Družba iz Ustja je na eni strani povezana z belgijsko Solvay-skupino in je udeležena pri sestrskih družbah gornje družbe v Rumuniji in Jugoslaviji. V Jugoslaviji je družba iz Ustja poleg tega udeležena pri "Zorki", največjem jugoslovanski kemični industriji. Zdaj je pa ta družba še dopolnila tudi svoj položaj v Rumuniji in sicer s tem, da je kupila večino delnic druge največjega kemičnega koncerna v Rumuniji, t. j. družbe Malaxa sesti A. G. V Češkoslovaški je družba iz Ustja utrdila svoje odnošaje do češkoslovaške družbe za izdelovanje eksplozivnih snovi. Glavni delničarji slednje sta pa spet družbi Imperial Chemical Industries in Société Centrale de Dynamti. Od češkoslovaške družbe za izdelovanje eksplozivnih snovi vodijo tudi do Družbe za izvoz streliva nika Sellier & Bellot; glavni posredovatelj češkoslovaške družbe za izdelovanje razstreliv je obenem upravni svetnik zgoraj navedene tovarne smodnika. "Kaj se zveze med to kemično industrijo, ki bodo v kaki prihodnji vojni neizmerne važnosti, skrivajo jejo kar tako za šalo ali kaj en dan? Gospoda hoče zaslužiti in nič drugega kakor zaslužiti. Najbolj mastne dividende si vtaknejo v žep pri vojnih dobičkih. Seveda bodo činitelji teh družb v najširji javnosti poudarjali svojo miroljubnost, dokler ne izbruhne — vojna. Ta pač ne škoduje denarnicam teh, če si na ta mastni kšeft stojno pripravljen, kaj ne," pripomni češki list. Mi še opozarjamo delavstvo na to mednarodno povezanje kšefta in kapitala celo v produkciji smodnika in mičnih snovi in orožja, ki ne škoduje kapitalizmu?! Zakaj bi potem delavstvu dovalo mednarodno pobratenstvo z delavstvom vsega sveta, ki je potrebno za obrambo mednarodnemu kapitalizmu.

Zaradi tega odprimo oči povejmo vse to našim zavednim cem, hlapcem kapitalizma, da delavstvo radi "nacionalno" cepili in razkrojili, da bi bilo tem boj proti mednarodnemu kapitalizmu nemogoč.

—S.

MIMOGREDE

(Iz Ljubljane)

— **Baje dobimo** v kratkem neko Ljudsko univerzo v Ljubljani. To staro misel je pograbila zdaj Zveza kulturnih društev, ki je znana kot nekdanja lastnica ljubljanskih kinematografov za predvajanje nemških bedastih operet (ki jih ZKD tudi zdaj še redno predvaja kot "kulturne filme"). Zveza obeta, da bi Ljudska univerza pod njenim vodstvom "nudila splošno kulturno izobrazbo". Nuditi hoče "splošno" izobrazbo v predmetih, o katerih je nemogoče splošno predavati: o nacionalnih, umetnostnih, literarnih, gospodarskih, socialnih, socioloških in državoslovnih vprašanjih. O teh stvareh se ne da predavati "nevtralno", kakor napoveduje to ZKD. In četudi bi se dalo, ZKD nam je porok, da bi vsa predavanja imela njeno tendenco. O tem je govorila ZKD tudi na svojem občnem zboru 5. t. m. Glede na tendenco predavanj in vsega delovanja ZKD sledi, da baje Ljudsko univerzo imenovati Ljudsko nacionalistično univerzo.

— **Za karteliranje:** Ista ZKD je na svojem občnem zboru govorila v isti sapi o Ljudski univerzi in o Radiu Ljubljana in o karteliranju kinematografov. Očitna je želja po karteliranju in monopoliziranju vsega prosvetnega življenja, kamor prišteva ZKD kajpada tudi kinematografe. V resoluciji pravijo delegati nacionalnih kulturnih društev: "ZKD naj skuša vsa sokolska kino podjetja in druga kino podjetja združiti v enoten kartel, da monopolizira povpraševanje filmov v dravski banovini in s tem regulira program in cene filmov." O Radiu Ljubljana zahevajo, da ne pride eksploatacija radiofonske družbe Radia Ljubljana v roke zasebnega kapitala, ampak da se izroči jednemu naprednih nacionalnih društev, ker lahko edino ta jamči, da ne bo Radio Ljubljana samo prosvetna ustanova, ampak da bo služila tudi širjenju nacionalne ideje, solidarizma in drugih ljudske vzgoje. V tako zakonu, ki jo je treba šele osnovati, naj vstopi ZKD z deležem do 60,000 Din, temu primerno pa naj ZKD tudi odloča v vodstvu radia. Ko pa govori resolucija o karteliranju kinematografov, ne omenja niti besede o solidarizmu in podobnem. Tu je slišati le besedo "kartel", ki je glasnejša od vse resolucije.

— **Sredi avgusta** je izdal finančni minister **odlok, da se mogo** spet pobirati **taksa od službenih** razmerij, in sicer **tudi za na**ej do leta 1924, ko je bilo pobiranje te takse **ustavljeno. Na**ročence in delodajalce je to **zbudilo** in Zveza **organizacij** državnih uslužbencev v **Ljublja**i je sklicala **zaradi tega sesta**, ki ga je vodil **magistratni** direktor Jančigaj. **Sklenili so, da** bodo zahtevali **omiljenje tega** zakona, ki ga pa je **treba poprej** izvršiti za vso **državo. Zakon** predpisuje namreč **za prečanske** dežele 10 odstotno **takso na let**no plačo, za ozemlje **bivše Srbije** in Črne gore pa **samo 1 odsto**. Prečanski **kraji naj bi to**rej plačevali **desetkrat višjo** takso kakor Srbija in **Črna gora.** (O poročilu v **"Jutru".**)

— **Pred nekaj meseci se je** vršila v Mariboru **javna dražba** nekega para čevljev, **ki so ga bili** prisodili nekemu **čevljarju za ne**izterjane davke. **Pri prvi dražbi** čevljev niso mogli **prodati. Mo**rala se je vršiti **nova dražba. Ali** tudi pri drugi **dražbi čevlje pro**dati in za koliko, **tega listi še** niso poročali.

— **Svetovna vojna je uničila** skupno celotnega **premoženja** sveta, in sicer **126 milijard do**larjev na strani **antante in 61** milijard na strani **centralnih sil.** Ves ta uničeni **denar bi lahko** bilo človeštvo:

	milijard dol.
10,000 mest, vsako po 1000 prebivalcev	100
200,000 otroških domov	10
50,000 šol	15
10,000 javnih knjižnic	2
500 vseučilišč	2
5,000 gledališč	5
200,000 športnih igrišč	1
75,000 zdravilišč	10
300,000 krogel	30
200,000 poljedelskih strojev	2
200,000 gozdov	10

— **Volitve** v Delavsko zbornico so v vsej državi **zaključene.** Le v nekaterih krajih se bodo morale volitve najbrž ponoviti. Medtem ko so bile v Sloveniji tri oz. štiri kandidatne liste, sta bili v drugih pokrajinah vloženi le dve listi: socialistična in nacionalistična. V nekaterih pokrajinah (Vojvodina) nacionalisti sploh niso mogli sestaviti kandidatne liste in se volitve zaradi tega sploh niso vršile. O rezultatih v Sloveniji smo že pisali. Na Hrvaškem in v Srbiji pa so zmagali z veliko večino socialisti, nacionalisti so dobili zelo malo glasov (n. pr. v Skoplju le 33, socialisti pa 2838!). Seveda je mnogo razočaranja, posebno še, ker so nacionalisti izvršili vse mogoče stvari, da bi dobili čim več glasov. Zmage kajpada niti sami niso pričakovali. — M. K.

Genetik Hunt Morgan

Letos točno na dan 100 letnice Nobelovega rojstva je prejel Nobelovo nagrado za medicino in fiziologijo veliki ameriški genetik prof. Thomas Hunt Morgan. Ta mož, ki zdaj deluje na kalifornijskem tehnološkem institutu v Pasadeni, je ustvaril podlago novi panogi znanosti, ki s popolnoma novih vidikov proučuje zakone dednosti. Morganizem, kakor se imenuje njegov nauk, uči, da je mehanizem podedovanja utemeljen v takozvanih genih, ki so navadna snovna telesca in sestavni del kromozomov.

Kromozomi, s katerimi so neločljivo združeni geni, so telesca, v katera se spremeni jedro stanice pred vsako delitvijo. Zagonetni pojav podedovanja vseh specifičnih vnanjih in notranjih lastnosti tega ali onega bitja je torej po modernem nauku—vsaj kar se tiče njegovega mehanizma — popolnoma materielne narave. Odkar je Mendel po neštetih poskusih s križanjem muhe rosike odkril pravila o kvantitavnih odnosih dednosti, so učenjaki takoj zaslutili, da mora iti pri številčno tako strogo ustaljenih deležih, po katerih se lastnosti podedujejo na potomstvo, le za prenašalce, ki so ugrajeni že v materielni strukturi dotičnega bitja.

Tudi prastari pregovor, da jabolko ne pade daleč od drevesa, je podzavestno priznanje, da vse tisto, kar se podeduje na potomstvo, ni nobena slučajnost in nikakšen dar od nekje zunaj, marveč da je že bilo vse ustanovljeno v roditeljih in da se je kakor meso in kri podeljevalo naprej od enega potomstva do drugega brez kraja. Ker je izhodišče razvoja večine živih bitij oplojena jajčna stanica, so začeli genetiki v prsti obračati pozornost nji. V tej stanici mora biti po logičnem sosledu misli do vseh podrobnosti točno ustaljeno ogrodje bodočega bitja. Oplojena jajčna stanica pa seveda ni produkt enega samega bitja marveč vsebuje takoj po oplojitvi del dedne mase ženske stanice in drugi del dedne mase moške stanice. Kako se na ta način v najprvotnejšem zaplodku novega bitja ustanovljena dedna masa podeduje na novo bitje, se da opazovati pri delitvi stanic.

Vsaka stanica ima sredi pranovi ali protoplazme stanično jedro. Preden se začne stanica deliti, se pokaže, kako se jedrc razdeli v drobnim paličicam podobna samostojna telesca. To so kromozomi. Vsak kromozom se potem po dolgem razdeli v dva dela in posamezne polovice se počasi oddaljijo proti onemu, odnosno drugemu polu stanice, kjer se obe skupini združita v novi jedri, središči obeh novih stanic, ki sta nastali iz prvotne stanice. V kromozomih se pa nahajajo nositelji dednih lastnosti, geni, ki se s cepitvijo kromozomov enakomerno porazdelé med obe novi stanici, in ker se vsak organizem razvije iz ene same stanice, je jasno, da mora imeti novo bitje v vseh svojih delih popolnoma enotno dedno maso in sicer tisto, ki je bila v najprvotnejši stanici, to je v oplojeni jajčni stanici. Spolne stanice, ki po združitvi stvorijo osnovno stanico bodočega bitja, se pa dele nekoliko drugače. Pri teh se kromozomi ne cepijo, ampak se celi razdele v dve skupini, katerih vsaka zase se potem strne v jedro novih stanic, ki imata vsaka le polovico kromozomov in torej tudi le polovico celotne dedne mase. Pri oploditvi nastane iz moške in ženske splošne stanice nova enotna stanica, ki vsebuje spet polno število kromozomov, torej spet celotno dedno maso, ki pa seveda izvira po polovici od očeta, po polovici pa od matere. Na ta način se lastnosti obeh roditeljev preneseta na novo bitje.

To so osnovna dognanja znanosti o dednosti. Jasno je, da je med njimi še nešteto problemov, nešteto nerešenih vprašanj, preko katerih so skušali priti genetiki starejšega kova po trhlem mostu drznih spekulativnih teorij in hipotez. Poglavitna zasluga Hunta Morgana je baš v tem da je delo v tej mladi panogi znanosti navezal na stroge statistične metode, da je vsako podmeno čeprav se je logično izkristalizirala iz tistega, kar je bilo že poprej neizpodbitno ustaljeno, dokazal z zadostnim številom konkretnih poskusov na živalih. Po njegovi zaslugi je znanost o podedovanju dosegla tisto solidno podlago in tisto stopnjo strogosti, ki nam jamčita, da se bodo ta za razumevanje vsega življenja tolikanj važna vprašanja, počasi temeljito razjasnila.

jn—Zis.

ZA KRATEK ČAS

"Vidimo te več pri tvoji tipkarici, nego pri tvoji ženi!"

"Seveda.. To je edina, kateri lahko sam kaj diktiram."

*

Gospodinja: "Marija, videla sem slučajno, ko vas je pekov pomočnik zjutraj poljubil. Od jutri dalje bom sama hodila po kruh!" — Služkinja: "To vam ne bo nič pomagalo. Pomočnik ljubi samo plavolase."

*

Peterček: "Mama, mama, očeta moramo zbuditi!" — "Pa zakaj neki?" — "Pozabil je vzeti spalni prašek!"

*

Pepček je prišel iz šole in pravi: "Oče, ali so res ljudje, ki se znajo podpisati z zaprtimi očmi?"

"Seveda so."

"In tudi ti znaš to?"

"Naravno."

"Nu, potem mi podpiši z zaprtimi očmi spričevalo!"

Pigmejci in pračlovek

Zanimiv človeški rod v Afriki

Pred nekoliko dnevi smo poročali o zanimivem predavanju, ki ga je imel sloviti raziskovalec pritlikavega plemena prof. Schebesta na zagrebški ljudski visoki šoli. Isti učenjak je imel o tem predmetu istotam še drugo predavanje, v katerem se je bavil z izvorom pigmejcev in njihovo civilizacijo.

Po njegovem mnenju in po mnenju novejše zadevne znanosti so pigmejci direktni potomci nekega pračloveškega rodu, ki ga je ta ali oni vzrok v silni pradavnini prisilil, da si je poiskal novo domovino po eni strani v pragozdju Konga, po drugi strani v težko dostopnih predelih Zadnje Indije. In v Indiji se je pleme v teku časa pomešalo malo z drugimi plemeni, dočim se je ohranilo v Afriki čisto. Tako je opaziti pri obeh vejah poleg mnogih enakosti tudi razne divergence, n. pr. že v barvi, ki je pri afriških pigmejcih nenavadno svetla, pri azijskih pa črna.

Obojim je skupno neko zanimivo sožitje (simbioza) z okoliškimi poljedelskimi ljudstvi drugih plemen, o čemer smo govorili že v prejšnjem članku. Pigmejci sami so pragozdni nomadi, ki se preživljajo z lovom na divje živali in nabiranjem divjih sadežev. Žive v majhnih skupinah, ki so na večnem potovanju skozi pragozd. Temelj te skupine ni družina, ki bi se težko preživljala sama v tamošnjih okoliščinah, temveč nekakšna zadruga sorodnih družin. Možje zadruge hodijo na lov, ženske gradijo vsakokratna taborišča z značilnimi, panjem podobnimi kočami (v Afriki) ali s skupnim primitivnim krovom (v Aziji) ter skupno nabirajo rastlinsko hrano.

Orodje in orožje pigmejcev je zelo primitivno, v Afriki imajo n. pr. kot glavno orožje lok in puščico, v Aziji dolge pihalnike, s katerimi spuščajo svoje majhne, toda zelo nevarne puščice v žrtev. (V prejšnjih stoletjih so tudi azijski pigmejci uporabljali lok.) Oboji kalijo svoje puščice v zelo hudem strupu. Ogenj si pripravljajo oboji z drgnjenjem trdega in mehkega lesa, toda na različen način. Domačih živali ne poznajo razen psa, ki ga rabijo za lov. Afriški pritlikavci mu obešajo okrog vratu lesen zvonec, da mu lažje sledijo.

Zanimive so družinske uredbe. Žena je absolutna gospodarica koče in sme iz nje napoditi tudi moža, če se ta potepa n. pr. dalj nego je dopustno izven doma. Po drugi strani se sme mož ločiti od žene, a to je silno težka procedura, ker se sme pripadnik ene zadruge poročiti le z žensko iz druge zadruge in mora prva dati ob tej priliki drugi kakšno svoje dekle v zameno. V primeru ločitve jo dobi nazaj, to pa iz raznih vzrokov (n. pr. če živi zamenjalna ženska v drugi zadrugi že "srečno zakonsko življenje") ne gre tako lahko. Vsekakor zastavljata obe zadrugi v takšnih primerih ves svoj vpliv, da ne pride do ločitve.

Zanimive so verske predstave. Pigmejci verujejo v enega ali več bogov, ki so postavili določene zakone, katerih človek ne sme predstopiti. Za prestopke se mora pokoriti, da ne nakoplje zadrugi jeze užaljenega božanstva. Amuleti, čarovniki itd. imajo seveda veliko vlogo. Duša po smrti živi dalje in sicer v boljši onostranosti, kjer se ovenča z rdečimi cvetlicami in se oprosti vseh muk in skrbi.

V otalem ima duša pri živem človeku svoj sedež v senici. Med verskimi ceremonijami zavzema veliko vlogo ples, katerega se v Afriki udeležuje vse, staro in mlado, žensko in moško, v Aziji pa plešejo samo ženske.

Kultura teh zanimivih in kakor smo videli prastarih ljudstev je kar se da primitivna, toda povsem človeška, nič kanibalskega ni na njej. V marsikaterem oziru prekaša celo kulturo dosti civiliziranejših ljudstev.

Mednarodna zadružna liga in nacija

Upravni svet je zavrgel aplikacijo "asimiliranih" nemških zadrug za pristop v ligo

Dunaj. — Na svoji zadnji seji se je upravni svet Mednarodne zadružne lige pečal z vprašanjem nemškega zadružništva, katerega so okupirali in "asimilirali" fašisti. Pred seboj je imel aplikacijo nemških fašističnih zadrug za pristop v ligo.

Pred nacistično "revolucijo" sta bili v Nemčiji dve centralni zadružni zvezi. Osrednja unija nemških zadrug, katero so kontrolirali "markaisti", je bila pridružena Mednarodni zadružni zvezi, Narodna unija nemških zadrug, ki je bila pod vodstvom centralistične, to je katoliške stranke, pa je pretrgala zveze z mednarodnim zadružnim gibanjem že pred vojno, leta 1913.

S prihodom Hitlerja na vlado so bile "asimilirane" tudi nemške zadruge, kakor vse delavske organizacije. Hitler je razpustil obe zvezi oziroma jih združil v enotno fašistično organizacijo in jo priklopil svoji "delavski fronti".

Pred par meseci pa je nemška fašistična zadružna zveza vložila aplikacijo za pridruženje Mednarodni zadružni ligi, o čemer je razpravljal upravni svet na svoji zadnji seji.

Upravni svet je zaenkrat odklonil aplikacijo in sprejel sklep, da pošlje v Nemčijo preiskovalno komisijo, ki naj prouči fašistično "asimilacijo" zadrug in o rezultatu poroča prihodnji seji Komisija bo poslana v Nemčijo le pod pogojem, če vlada preiskovalcem garantira osebno svobodo in je ne bo skušala ovirati pri delu.

Obenem je upravni svet sprejel tudi nov pogoj za pridruženje k Mednarodni zadružni ligi. Ta pogoj, ki se tiče vseh, tudi že pridruženih organizacij, je, da more spadati k zadružni ligi le taka zadružna organizacija, ki poleg politične in verske svobode garantira tudi plemensko in narodnostjo svobodo.

Ker pri nemških fašističnih zadrugah tega ni, jim je pristop v Mednarodno zadružno zvezo avtomatično zabranjen. Poleg tega pa je njih glavni vodja, bivši centrist in sedaj fašist dr. Schloesser ki je bil prej načelnik Narodne (katoliške) zadružne zveze, nedavno tudi rekel, da bo treba zavreči rochdalski princip in iznajti — "nemškega".

Nemški fašisti lahko vzamejo priziv proti odloku upravnega sveta Mednarodne zadružne lige na drugo inštanco, ki je eksekutiva, in od tukaj pa na konvencijo. Tega najbrže ne bodo storili, ker bi imeli proti sebi enotno delavsko fronto in bi doživeli le novo blamažo.

Odkar so nacisti "asimilirali" zadruge, se je promet v zadružnih trgovinah znižal za 40 odstotkov kljub veliki oglaševalni kampanji. Z "asimilacijo" so imeli srečo, ne morejo pa prisiliti delavstva, ki je z velikimi žrtvami zgradilo svoje organizacije, da bi kupovalo v fašističnih zadrugah.

Konvencija delavske organizacije odgodena

New York. — Splošna konvencija Konférence za progresivno akcijo, ki se je imela vršiti v novembru, je bila odgodena na 2. decembra. Vršila se bo v Pittsburghu, Pa.

Minnesotski socialisti in farmer-laboriti

Konvencija določila jasnejše smernice napram farmarsko delavski stranki, s katero bo "po možnosti sodelovala"

St. Paul, Minn. — Kakšno stališče naj minnesotski socialisti zavzamejo napram Farmer Labor party, je bilo glavno vprašanje na konvenciji državne socialistične stranke, ki se je vršila v tem mestu. Levičarski socialisti so argumentirali, naj stranka pretrga vse stike s farmar-laboriti ter naj bo v politiki aktivna kot samostojna skupina.

Kanvencija je končno sprejela resolucijo, ki naglaša srednjo pot: socialisti bodo obdržali svojo identiteto kot organizirana skupina in bodo pri volitvah sodelovali s farmarsko delavsko stranko le "kjer in kolikor bo to priporočljivo." Socialisti bodo tudi v bodoče lahko člani Farmer Labor party, vendar bodo pa gradili lastno organizacijo, ki si pridržuje pravico postavitve lastnih kandidatov, ako bo to potrebno.

Na konvenciji je bilo slišati mnogo kritike farmarsko delavske stranke in njenih voditeljev, ki so pri zadnjih predsedniških volitvah agitirali za demokratsko listo. Kritika je bila naperjena proti konservativnosti in oportunizmu Farmer-Labor party.

Minnesota je nekdaj imela močno socialistično gibanje, ki pa je po vojni domalega razpadlo. Z organiziranjem farmarsko delavske stranke so mnogi socialisti smatrali, da je socialistična stranka nepotrebna in so jo pustili umreti.

Zadnjih par let pa so sprevideli, da je to stališče zmotno in pričeli graditi lastno gibanje. Tudi levičarski farmar-laboriti so bolj in bolj nezadovoljni s konservativnostjo njih stranke in jo skušajo radikalizirati. Za tem streme tudi nove smernice socialistične stranke, ki bo skušala vplivati nanjo z bolj opredeljenim stališčem kakor so ga imeli minnesotski socialisti v preteklosti.

Sprejeta je bila tudi resolucija, ki pravi, naj socialistična platforma ne naglaša reforme, ampak se koncentrira na program za odpravo kapitalizma. Sprejet je bil tudi načrt za organiziranje socialističnih postojank po vsej državi. Od narodne organizacije je bil navzoč glavni tajnik Clarence Senior.

Dva ugrabitelja linčana v Kaliforniji

San Jose, Cal. — Besna množica okrog 3000 oseb je zadnjo nedeljo navalila na tukajšnjo okrajno ječo in se polastila Jacka Holmesa ter Thomasa Thurmonda, ki sta bila obtožena ugrabljenja in umora mladega Brooke L. Harta. Množica je odvlekla jetnika čez cesto v St. James park in ju tam obesila na drevesu v navzočnosti 15,000 gledalcev. Navzočih je bilo tudi mnogo žensk, ki so svoje otroke držale visoko v zrak, da so mogli videti obešanje. Thurmond, ki je bil napol nezavesten, je šel mirno v smrt, toda Holmes, velik in močan hrust, se je srdito branil in pobesneli moški so mu raztepli obraz v kašo ter strgali obleko z njega, tako da so ga obesili čisto nagega. — Governer Kalifornije Rolph je kasneje izjavil: "To je najboljša lekcija, ki jo je naša država mogla dati Ameriki. Kalifornija je pokazala, da ne bo trpela ugrabiteljev v svoji sredi" . . .

Samogovor

"Pred poroko sem jaz govoril, ona je pa poslušala. Po poroki je ona govorila, jaz pa poslušal. Zdaj sva tri leta poročena in oba govoriva, poslušajo pa sosedje."

*

Aha!

"Pri sosedovih je zadnje tri dni nenavadno mirno, prej sta se pa zmerom prepirala. Kaj naj to pomeni?"

"Gotovo sta se spria!"

*

Užaljena kuharica

Gospa (srdito): "Kolikokrat bomo še prismojeno jedli?!"

Kuharica (užaljeno): "Samo petnajstkrat še, milostljiva. Danes smo petnajstega, prvega pa grem!"

Volilna kampanja v Španiji. Policija stika za orožjem pri osebah, ki gredo na politični shod.

Louis Adamič:

SMEH V DŽUNGLI

AVTOBIOGRAFIJA AMERIŠKEGA PRISELJENCA

Poslovenil Stanko Leben

Omeniti je treba še, da se je pogosto obregoval ob častitljiva poglavja vojne umetnosti ter rad kritikoval ukoreninjene vojaške metode in običaje. Smatral je, da je znaten del predpisov za vojne vežbe izza špansko-ameriške vojne zastarel in neraben. O vojaški šoli v West Pointu in o vojni akademiji je imel svoje točno opredeljene nazore in misli.

Nekaj časa pozneje sem iz vojnega seznama razbral, da je Blakelock po rodu iz Virginije in da je dovršil častniško šolo v West Pointu in vojno akademijo. Iz drugih virov sem zvedel, da je kmalu po špansko-ameriški vojni, ki se je udeležil le v neznatni meri, prebil štiri leta v nekem oddelku, ki so ga poslali učit se jezika na Kitajsko; potem je bil še kot poročnik vojaški ataše pri ameriških poslaništvih v Petrogradu, Berlinu, Rimu in Carigradu; vmes pa je služil pri najraznejših četah širom Združenih držav in v tropskih pokrajinah ter bil tudi, kakor sem že omenil, vojni opazovalec na Balkanu.

Na splošno so bili vsi prepričani, da je premožen in da je za vladanja republikanske stranke imel v Washingtonu mogočnega prijatelja, ki ga sedaj ni več med živimi, ker le tako si je bilo mogoče razlagati dejstvo, da so ga zdaj pa zdaj pošiljali na zavidanja vredna mesta v tuje prestolnice in drugam, kljub vsem prenapetostim in njim primernim neugodnim ocenam v njegovem službenem listu.

V

Nekega popoldneva me je službujoči najvišji podčastnik naše začasne novinske stotnije poslal na raport h kapitanu Blakelocku na njegovo stanovanje. Vznemirjeno ugibajoč, kaj se bo zgodilo, sem se bližal njegovemu stanu na kraju častniškega oddelka, veliki leseni hiši, v kateri je bilo prostora za stanovanje štirih samcev. Vendar ni bila nobena skrivnost, da Blakelock rajši stanuje sam zase, kar se je z druge strani zopet sijajno ujemalo z željami njegovih vojnih tovarišev, ki niso radi stanovali z njim pod isto streho.

Poslopje je odmevalo od presekanih sunkov v žogo, ki so prenehali, ko sem pozvonil pri vhodu. V nekaj trenutkih se je pojavil Blakelock ter me vprašal, ali ne bi hotel za teden ali deset dni prevzeti pri njem mesta častniškega sluge. Njegov Kitajec je zbolel, vendar upa, da bo v desetih dneh zopet na nogah. Blakelock je še dodal, da bom toliko časa, dokler bom pri njem, oproščen nekaterih rednih dolžnosti in da me bo nagradil s trikratno redno plačo, ki jo določa paragraf 17., točka E, taborniih predpisov.

Odgovoril sem, da sprejmem, bolj iz želje, da bi moža pobliže spoznal, kakor iz pohlepa, da bi si dnevno prislužil šest srebrnikov več. In tako sem postal njegov sluga ali "dog-robber", kakor so v redni vojski zaničljivo nazivali častniškega slugo.

Če izvzamem majhno telovadnico, ki si jo je uredil v eni izmed sob, in knjižnico, je bilo njegovo stanovanje povsem značilen častniški stan. Nekega dne, ko je bil Blakelock zdoma, se nisem mogel vzdržati, da ne bi pogledal v nezaklenjene knjižne omare. V eni so bile vojaške znanstvene knjige v angleščini, francoščini in nemščini; v drugih so bila dela morda dvanajstih najrazličnih, zapadnih in vzhodnih jezikih najraznejše vsebine. Številne so bile med njimi življenjepisne študije o možeh, kakršni so bili Bismarck, Napoleon, Justinijan, Friderick Veliki, George Washington, Garibaldi, Ivan Grozni in Peter Veliki. Nadalje sem videl knjige in brošure, ki so jih napisali Shaw, Emerson, Nietzsche; med temi knjigami je bilo tudi nekaj sodobnih ameriških pisateljev. Skoro polovica naslovov na teh knjigah je bila v jezikih, ki jih nisem poznal.

Na steni je visel ogromen in podroben vojni zemljevid, na katerem so raznobarvne bucike in drobne zastavice vojskujočih se narodov risale sovražni si fronti.

Blakelock je često govoril z menoj, toda vedno z istim napol norčavim izrazom; zastavljal mi je najraznejše čudaške probleme in mi dajal ugibati uganke, svareč me pred slabimi ženskami iz proslulega Kokosovega gaja v Panama Cityju in zagotavljajoč mi vedno znova svoje brezmejno zaupanje v moje vojaške spretnosti in vrline.

Samo enkrat je izrekel pred menoj na videz povsem resno opazko, češ, da upa, da bodo polk vendarle že kmalu poslali v Evropo.

Nekega jutra sem našel skoro tretjino knjig pometanih iz knjižnih omar in nakupičenih v zadnjem hodniku. Moje presenečenje se je spremenilo v začudenje, ko mi je Blakelock ukazal, naj zanesem knjige na ognjišče ter jih sežgem. Storil sem, kakor mi je bilo ukazano, toda nikakor se mi ni posrečilo, da bi bil zbral toliko poguma ter ga vprašal, kaj naj vse to pomeni. Videti je bil nenavadno kratkobeseden in rezek. Zvečer me je vzel s seboj na starino v Panami City, kjer je nakupil zvrhano vrečo starih indijanaric in detektivskih romanov, kuharskih knjig in razlag sv. pisma, zbirk pridig in za nekaj dolarjev celo zbirko del Elberta Hubbardta; potem mi je rekel, naj vso to ropotijo zanesem domov ter jo razpostavim po praznih policah v knjižnih omarah.

Vsa ta zadeva s knjigami se je zdela silo čudna in nerazumljiva, dokler se mi ni šele mnogo mesecev pozneje odkrila kot primer Blakelockovega grenkega in posmehljivega humorja. Nekdo, ki je užival njegovo zaupanje, po imenu Mihael Koska, ki boste o njem takoj slišali več, mi je povedal, da ga je na dan, preden sem sežgal knjige, službeno obiskal častnik iz vojnega poročevalskega urada; najprvo ga je na dolgo in široko križem izpraševal kaj misli o Nietzscheju in drugih hunskih pošastih, potem pa mu je v imenu poveljujočega generala ukazal, naj se brez odloga iznebi nekih knjig iz svoje knjižnice.

ENAJSTO POGLAVJE

Mož z debelo glavo

I

Ko se je polk vrnil iz džungle, so me z Lonijem in še s približno dvanajstimi novinci dodelili stotniji "M" in prenehal sem biti "dog-robber" pri kapitanu Blakelocku. Njegov Kitajec je bil zopet čil in zdrav.

Ko mi je Blakelock odšteval plačo za moje službovanje, mi je dejal: "Prišli boste v zelo dobro stotnijo. Ko se boste javili pri vašem novem oddelku, sporočite prvemu seržantu, seržantu Koski, da bi me zelo veselilo, če bi ga kmalu zopet videl."

"Yes, sir."

Ko sem prišel k novi stotniji, sem nemudoma stopil v pisarno ter prvemu seržantu sporočil Blakelockovo željo.

"V redu," je dejal seržant. "Hvala vam." Potem se je ozrl k meni. "Vi ste eden izmed naših novincev, mar ne?" me je vprašal.

"Yes sir."

"Kako vam je ime?"

Povedal sem mu.

"Vaša narodnost? Kje ste rojeni?"

(Dalje prihodnjič.)

B. K.:

Požig nemškega parlamenta—kapitalistična provokacija

Goeringovi in Hitlerjevi računi so jasni. Umakniti se danes še ne moreta. Zato priče ubijata, nedolžne zapirata in jih tirata pred sodišče. Zaprtim "požigalcem" sta odvzela vse pravice zagovora, odklonila sta vse inozemske zagovornike, ki so se sami prijavili v obrambo nedolžno obdolženih, ker pač ne moreta drugače. Zgodilo bi se lahko pri razpravi, da bi kateri izmed zagovornikov in obtoženih stegnil roko in s prstom pokazal na prave zločince in krivce. Znani pariški odvetnik Moro-Giafferija, ki se je tudi prijavil za zagovornika, a ni dobil od nemške vlade nobenega odgovora, je zato iz Pariza javil:

Hitlerjev režim se boji resnice in ima dovolj vzroka, da se je boji. Če gledam na zadevo kot pravni strokovnjak, z vidika kazenskega postopnika, in če govorim kot odvetnik, ki je proučil vse spise in dokazno gradivo, moram po najboljši vesti izjaviti, da je dal pobudo za požar v *poslopju državnega zbora Goering in da je on dal tudi nalog za požig.*

Deterding se je zdaj lahko skril, ker je inž. Bell mrtev. Goering ga ne more izdati, ker bi s tem še bolj obremenil sebe. Zato bo Deterding zaenkrat kot Poncij Pilat v ozadju in če bo kdaj Goering prisiljen kaj izjaviti o tem požaru, bo pač dejal: "Interesi nemškega naroda in njegovega prebujenja so zahtevali, da sem dal zažgati parlament." Kajti za nacionalizem, ki ga prepoveduje fašizem, se more in mora uporabiti vsa sredstva. Tako nekako pravi fašistični katekizem.

Zadaj za takim nacionalizmom pa sede Deterdingi vsega sveta, se prijazno, a lokavo smehljajo in si za hrbtom manejo roke.

Nafta, premog, žito, stabilizacija valute, veleindustrija sploh in za vse to je eno samo ime — kapitalizem . . .

1920 l. so bili narodni socialisti še neznatna stranka, ki pa si je že takoj v začetku poiskala stike z denarnimi mogotci. Eden izmed prvih njenih podpornikov je bil monakovski tajni svetnik Hermann Aust, glavni akcionar pri Montkovski tobačni reliji. Ta je zvezal Hitlerja naprej. 1922 je bil pakt med Hitlerjem in glavnim delom veleindustrijalcev že sklenjen. Pri procesu zoper Hitlerja je prišlo na dan, da je prejemal v švicarskih frankih podporo tudi iz inozemstva. V l. 1922-23 so dobivali njegovi funkcionarji svoje plače v šlahtni valuti, ki jim jo je preskrbel monakovski milijonar Hanfstegel, katerega sin je danes strankin časopisni šef.

Zelo radodaren je bil industrijalec v. Rechberg, ki je vkosi dve leti podpiral Hitlerjev časnik "Voelkische Beobachter" in zato zahteval, da organizira njegov prijatelj Rosenberg veliko gonjo zoper Rusijo. Velik napredek v zvezi z velekapitalom je napravil Hitler, ko je 1925 l. dobil na svojo stran saškega tovarnarja Mutschmanna, ki je pri svojih prijateljih zbiral zanj denar. L. 1928 in 1929 je dobil zvezo z ruhrskimi industrialci. Poleg znanega Thyssena ga je z velikimi vsotami začel podpirati Emil Kirdorf, največji magnat tega industrijskega ozemlja. L. 1930 je povabil Hitlerja gospod Blohm, lastnik tvrdke Blohm & Voss, Hamburg. V jeseni 1932 l. je Thyssenova skupina posredovala stik z baronom Schroederjem v Koelnu, Papenovim intimnim prijateljem in lastnikom treh največjih renskih židovskih bank. Toda to še daleko niso vsi.

Od njegovih inozemskih podpornikov smo omenili že Deterdinga. Treba pa je omeniti še rajnega Ivara Kreugerja, v katerega zapuščini je našla policija potrdilo za 100,000 mark, ki jih je izročil Hitlerjevemu pokretu. Bivši nemški poslanec A. v. Grafe trdi, da je skušal Hitler preko posredovanja Amerikanca Kurta G. W. Luedecka in princa Ferdinanda Pruskega izvabiti denar tudi od H. Forda. Na Holandskem je zbiral zanj denar univerzitetni profesor v. Bissing. Podpirala sta ga tudi češka industrialca nemškega porekla v. Duschwitz in v. Arthaber. Da je prejel precejšnje vsote od Mussolinija in da je pri tem zabarantal južno Tirolsko, pa je tako vsesplošno znano.

Angleški parlamentarec T. D. Morel je prvi opozoril na Hitlerjevo zvezo s francoskim vojno-industrijskim podjetjem Schneider in Le Creuzot. Paul Faure je to zadevo spravil v francoski parlament in dokazal, da ta družba ni dajala denarja samo iz svojih francoskih podjetij, temveč tudi iz tistega dela Škodovih zavodov v Pilsenu, ki stoji pod njegovo kontrolo. Zastopnik družbe je sicer zadnjo vest samo v toliko dementiral, da je izjavil, da denarja ni dajala družba, temveč pri njej nastavljeni nemški ravnatelj. Visoki gospodje nikoli ne dajejo oficielno, vedno za hrbtom in preko drugih, ali dajejo in to je edino važno.

V Nemčiji je danes 2300 ljudi, ki razpolagajo z več kakor milijon markami. Imenujemo samo najvažnejše in najbogatejše:

Viljem II. (še vedno najbogatejši človek v Nemčiji) 700 milijonov;

knez Albert Thurn-Taxis 240 milijonov;

rodbina Krupp 200 milijonov;

veleindustrijalec Thyssen 120 milijonov;

žel. ind. Wolf 110 milijonov;

njegov kompanjon O. Strauss 60 milijonov;

Knez Hohenlohe-Ohringen 120 milijonov; bankir Mendelssohn 120 milijonov;

knez Fuerstenberg 100 milijonov;

knez Henckel-Donnersmark 100 milijonov;

grof Henckel 65 milijonov.

vel. voj. Sachsen-Weimar 35 milijonov;

vojv. Albrecht Wuertemberški 35 milijonov;

knez Ernst Hohenzollern 30 milijonov;

tajn. sv. dr. Bosch 15 milijonov;

Karl v. Siemens 15 milijonov itd., itd.

Dr. Mayer, eden izmed Hitlerjevih državnikov, je izjavil:

"Pod nobenimi pogoji ne trpi voditelj kakšnih eksperimentov v gospodarstvu. Koncentracijski tabori so za politične zločince, ne pa za podjetnike, ki niso narodni socialisti."

To je povedal tistim pristašem, ki so mislili, da bo Hitler res izvedel vsaj kakšno socialno reformo, če že ne socialne revolucije. Toda druge revolucije ne bo. Tako je izjavil pred kratkim sam. Hitler in proletariat, to sta dva nepremostljiva bregova. Med njima zija globok prepad, kajti Hitler in njegov režim zastopata in vladata edino v imenu *profitariata.*

V.

Ker živimo v družbi, ki veliko da samo na sposobnost in talent posameznika in ker imamo tudi med našimi intelektualci pobornike slovitega "individualizma", ki se ga drže krčevito kakor polž svoje hišice, ne bo napak, če se tudi mi malo pobliže seznanimo vsaj z nekaterimi osebnostmi nacionalne revolucije. Fašizem dviga osebnost nad vse. Meinberg, eden izmed voditeljev narodnih socialistov, je na nekem kmečkem zborovanju poudaril tole misel: "Voditeljstvo nima z znanjem nobenega opravka!" Mogoče, da je to povedal v obrambo samega gospoda državnega kanclerja Adolfa Hitlerja, ker je splošno znano, da gospod kancler ne bere nobene posebne literature. Najljubši so mu ilustrirani časniki in v svoji vili ima popolno izdajo Karla Maya, kar je vsekakor več nego zanimivo. Kajti iz tega bi se dalo vendarle razumeti, zakaj je razne druge pisatelje, ki niso v njegovi knjižnici, dal sežgati. Toda pustimo tega reveža pri njegovih winetovskih Karl-Mayadah, saj se tako preveč piše o njem. Zanimivejše bo nekoliko podrobno spoznati nekatere osebne vrline gospoda Goeringa.

Znani pravni strokovnjak in profesor na londonski univerzi, Harold Laski, je objavil v "Daily Heraldu" članek z naslovom: "Von Goering, veliki top nacibande", v katerem pravi med drugim:

Goering ima menda divje veselje nad grozodejstvi in njegova morala je nižja od gangsterjev v Chicagu. Obdal se je z ljudmi podobnega kalibra . . . On je poosebljeno nasilje in njegovo zadoščenje raste z velikostjo nasilja. Za Nemčijo je nesreča, da je prišel do tako velikega mesta; tako je, kakor če bi Capone ali Jack Diamond bila člana vlade Združenih držav."

Praške "Lidove noviny" so pred kratkim objavile daljši članek o požaru v parlamentu in so med drugim ugotovile sledeče:

"Veliki del povojne nemške zgodovine je zatemnila senca teh ljudi, ne boječ se pred nobenim zločinom. Skoro vsi so patološke pojave, sadisti, narkotiki, homoseksualci. Eden izmed njih je Edmund Heines, vodja šlezijskih napadalnih čet, ki je bil obsojen zavoljo umora v Stetinu. Pri razpravi proti njemu je rekel sodnik (to se je zgodilo že pred nekaj leti. Op. p.): "Ko je izvršil zločin nad svojim tovarišem, se je Heines vrnil h kartam v gostilno." Heines je organiziral lani v Šleziji senzacionalni bombni atentat in bestijalni umor delavca Potempe, ki so ga do smrti mučili pred njegovo ženo. Drugi je nadporočnik Schulz, vodja berlinskih napadalnih čet. Od sodišča je dokazano, da je izvršil skoraj pol ducata zločinov in da je bil tudi dolj časa v ječi. Tretji je kapetan Kilinger, vodja saških napadalnih čet, ki je bil udeležen pri umoru Erzbergera in Rathenaua, znan po svoji knjigi o puču, v kateri popisuje z besedami, ki jih ni mogoče ponatisniti, kako je ukazal zmrcvariti mlado dekle. V tem krogu je tudi grof Helldorf, šef monakovskega štaba napadalnih čet, nato Roehm, znan po svojih homoseksualnih aferah z otroci v nežni starosti in drugimi, in k tem še lahko prištejemo bivšega vodjo bavarskih napadalnih čet, zdaj že ubitega G. Bella. Hitler je pod vplivom teh ljudi. Oni so pretorianska garda in vse narodno socialistično gibanje stoji in pada z njimi."

Od teh ljudi je Goering dospel na najvišje mesto. Postal je predsednik nemškega državnega zbora. Tudi on nima nič lepše preteklosti od prej imenovanih poveljnikov Hitlerjevih napadalnih oddelkov. Švedski časniki "Fokets Dagblad", "Aebetaren" in "Ny Dag" so prinesli dokaze o njegovem morfinizmu in internaciji v švedski blaznici radi težkih duševnih motenj.

Stotnik Goering je po ponesrečenem puču 11. nov. 1923. l. zbežal iz Nemčije, ker mu je grozila trdnjavska ječa. Takrat ni bilo nobene smrtne nevarnosti zanj, kakor je to danes v Nemčiji za može, ki se priznavajo k socializmu in se bore proti Hitlerjevemu fašizmu. Bežal je preko Innsbrucka v Rim. L. 1925. je prestavil mesto svojega delovanja v Stockholm. Bil je poročen s Katarino v. Fock, članico švedske aristokratske rodbine in je menda skušal po vplivu njene družine dobiti kako službo. Goering je letalski častnik in je tako dobil pri neki stockholmski letalski družbi službo. Iz pričevanj njegovih prijateljev je neovržno dokazano, da je bil že med vojno kot pilot-lovec hud morfinist. Njegova žena je bila v prvem zakonu poročena s nekim švedskim stotnikom, s katerim je imela fanta. Pri ločitvi je sodišče otroka priznalo očetu. Ko je otrokov oče 1926. l. težko zbolel, je mati zahtevala otroka zase. Proti temu ni bila samo moževa družina, temveč tudi njena. Obe sta na vse načine hoteli preprečiti, da bi prišel otrok v vzgojiteljsko oblast Goeringa. Toda mati je kljub temu začela pravdo za otroka in temu procesu se je zahvaliti, da imamo danes senzacionelne dokumente o Goeringovem morfinizmu. Očetovi zastopniki so sodišču predložili zdravniški dokument, podpisan od sodnega zdravnika Karla R. Lundbergha. Po raznih pričah so prišle naravnost strahotne razmere iz Goeringove familije na dan. Sinček Thomas, ki je po nastopu očetove bolezni nekaj časa bival pri materi, je kmalu zapadel Goeringovemu vplivu in priča Norberg je izpovedala, da je nekega dne našla pri 14letnem Thomasu "črno listo" s kljukastim križem z več kolonami imen raznih oseb, ki jih bo treba ubiti, če zavladajo naciji na Švedskem.

Kot duševno bolan človek je bil Goering interniran 1925. l. v Langbru. Zdravniki so ga spoznali za blazneža. Sprva je bil v zasebni bolnici sv. Katarine, kjer se je moral podvreči odvajalni morfijski kuri. Ker pa je imel često tako strašne napade blaznosti in pobesnelosti, se je bolniško osobje uprlo, da bi ga še vnaprej streglo. Zato je bil interniran v Langbru, kjer so ga dali v oddelek za pobesnele. 6. septembra 1926. so ga pregledali v bolnici Konradsburg pri Stockholmu, ki ga je poslala nazaj v blaznico.

Tolikò iz švedskih sodnih aktov o Goeringu. Zavedamo se kočljivosti takih zasebnih afer, priznavamo, da je Goering osebno, subjektivno kot človek mogoče doživel v vojni in po v svojo tragedijo, toda to nik ne opravičuje niti njega njegovega pokreta. Taki lj spadajo v blaznico ne pa za nistrske predsednike. Pred je besnel v hospitalu in blaz danes besni kot ministrski p sednik in pobija ljudi k muhe.

(Dalje prihodnjič.)

ZNAMENJE PRVOVRSTN

Natančni kadilci vedo, da stalen pepel na ogorku cig nastane le iz pravega pravil rečega finega tobaka.

To je karakteristično zna je prvovrstnega tobaka v L Strike cigaretah. Že leta kakovosti cigarete slavne njih tobaka. Samo izbran bak se kupuje za Lucky S in po izkušenih kupčevalc velikem svetovnem trgu to

Pri izdelovanju Lucky S še več izdelovatelji rabijo najbolje najfinejše srednje kove liste. Okrog šest in deset odstotkov cele tobako stline je odvržene v proce izdelavi. In konec temu pridejo Lucky Strike k va ni pakirani iz zrelega, me okusnega izbranega tobak

In po vrhu vse te pažnj izbiranju najfinejše vrste ka, izdelovatelji Lucky Str dodali tudi proces prepeče to v varstvo vašega grla boljši okus.

V Luckies dobite vedn boljše vrste tobak, vselej vrstnejši izdelek. Konsekv Lucky Strike cigarete so mile in gladke. To je vzro kaj imajo te vrste cigarete nost pri natančnih kadilci povsod. Zapomnite si, dolg len, beli pepel je Luckies menja fine vrste.

KNJIGE S. N. P. J.

Pri Prosveti oziroma Kn Matici SNPJ imamo na rokah kaj dobrih knjig in če katere naročiti, sedaj je čas za to.

Ameriški Slovenci, stane.....
Slovensko Angleška Slovnica...
Zajedalci .....
Zakon Biogenesije .....
Pater Malaventura v kabaretu
Jimmie Higgins .....
Hrbtenica, igra .....
Med brati, igra.....

Denar in naročilo pošljite na
PROSVETA
2657 S. Lawndale Ave

Ali ste že naročili Pr to ali Mladinski list svo prijatelju ali sorodni domovino? To je edin trajne vrednosti, ki s mal denar lahko po svojcem v domovino.

V JUGOSLAVIJO

Moderna udobnost in neprekosljiva postrežba v vseh razredih . . . Tedenska odplutja iz New Yorka . . . Pripravne in hitre železniške zveze iz Hamburga

ZMERNE CENE

Pojasnila vam da vsak lokalni agent ali

HAMBURG-AMERICAN LINE
177 N. Michigan Ave., Chicago, Ill.

TISKARNA S.N.P.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča de

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, če knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvat slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLAN S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
Cene zmerne, uzaljko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

S.N.P.J. PRINTER
2657-59 So. Lawndale Avenue
Telefon Rockwell 4904
Chicago, Ill.

Tam se dobe na šolje tudi vsa natisnena pojasnila